OBSERVAȚII PRIVIND SEMANTICA TERMENILOR JURIDICI

ADRIANA STOICHIȚOIU ICHIM
Facultatea de Litere
Universitatea din București

1. Articolul de față a fost gândit ca un modest omagiu adus memoriei *Magistrului* din perspectiva a două ipostaze sub care l-am cunoscut pe profesorul Ion Coteanu.

Prima este cea de *Cercetător* cu vocația pionieratului, căruia îi datorăm inițierea şi impunerea unor noi domenii de studiu, marcând sincronizarea lingvisticii româneşti cu preocupările lingvisticii europene din a doua jumătate a secolului XX. Avem în vedere lucrări de referință din sfera semanticii structurale, a stilisticii funcționale, a semioticii sau a terminologiilor, elaborate ori coordonate de regretatul profesor[1], în care pot fi descoperite – *avant la lettre* – principii ale unor direcții actuale de cercetare, precum pragmastilistica, sociosemantica sau abordarea discursului specializat şi a celui de vulgarizare din perspectivă sociolingvistică.

A doua ipostază (pe care am cunoscut-o nemijlocit, ca fostă doctorandă a profesorului Ion Coteanu[2]) este cea de *Mentor* a numeroase generații de discipoli – studenți, doctoranzi, colaboratori – cărora le-a marcat gândirea şi formația lingvistică, orientându-i spre abordarea unor domenii prea puțin sau deloc investigate de lingviştii români.

Unul dintre aceste domenii – **semantica termenilor juridici** – constituie obiectul prezentei analize, care valorifică şi aprofundează cercetările noastre anterioare consacrate – din diverse perspective teoretico-metodologice – discursului juridic[3].

---

[1] Dintr-o vastă bibliografie, amintim, în ordinea cronologică a aparițiilor: „Stilurile moderne ale limbii române literare", în *LR*, IX, 1960, 2, p. 58-70; „Reflecții asupra stilisticii funcționale", în Ion Gheție (ed.), *Studii de limbă literară şi filologie*, II, Bucureşti, Editura Academiei, 1972, p. 125-143*; Stilistica funcțională a limbii române. I. Stil, stilistică, limbaj*, Bucureşti, Editura Academiei, 1973; *Semantică şi semiotică* (volum coordonat în colaborare cu Lucia Wald), Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1981; *Limba română contemporană. Vocabularul* (în colaborare cu Angela Bidu-Vrănceanu şi Narcisa Forăscu), Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1985 (ediția I – 1975, în colaborare cu Angela Bidu-Vrănceanu); „Terminologii tehnico-ştiințifice. Aspecte. Probleme", în *LR*, XXXIX, 1990, 2; „Despre popularizarea termenilor tehnico-ştiințifici", în *LR*, XXXIX, 1990, 3.

[2] Teza de doctorat *Stilul juridic în româna contemporană*, elaborată sub conducerea ştiințifică a profesorului Ion Coteanu şi susținută în anul 1984 a reprezentat, la vremea respectivă, o primă încercare de abordare interdisciplinară a limbajului juridic, realizată cu mijloacele stilisticii funcționale.

[3] Vezi Stoichițoiu 1983, 1990 şi Stoichițoiu Ichim 2001.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

2. Semantica juridică – având ca obiect de studiu relațiile dintre semn (termen juridic) şi referent (obiectul juridic desemnat)[4] – este considerată de majoritatea cercetătorilor ca principala componentă a domeniului ştiințific interdisciplinar numit **lingvistică juridică**[5]. Acest fapt se explică din punct de vedere teoretic prin specificitatea procesului de semioză din care rezultă *juridicitatea sensului*, iar din punct de vedere practic-aplicativ prin importanța *nivelului lexico-semantic* al discursului juridic pentru o serie de activități proprii profesioniştilor dreptului, dar care îi implică, în diverse ipostaze, pe subiecții legii (masa cetățenilor)[6]. Avem în vedere redactarea, interpretarea şi aplicarea normelor de drept de către instanțele judecătoreşti, elaborarea dicționarelor juridice (şi, implicit, definirea termenilor specializați), transpunerea interlinguală şi cea intralinguală (destinată nespecialiştilor) a textului legislativ[7].

3. Pornind de la premisa că textul legislativ (normativ) se adresează unor categorii distincte de receptori, diferențiați prin rolul lor social şi prin competența comunicativă[8], **materialul lingvistic** examinat a fost selectat din mai multe surse:

[4] Din perspectivă semiotică, Greimas (1971: 9) defineşte *dicționarul juridic* drept „la manifestation sous la forme lexicale (mots, expressions, etc.) d'un certain univers sémantique que l'on dénommera *univers juridique*".

[5] „Dans l'application au langage du droit de l'analyse linguistique, c'est l'approche sémantique qui se charge du plus haut intérêt. **La sémantique est la partie essentielle de la linguistique juridique**" (Cornu 2005: 30). Opinii similare se găsesc la Melinkoff 1963: 11; Berman 1975: 39; Sourioux, Lerat 1977: 66; Berceanu 1981: 265; Stoichițoiu Ichim 2001: 109-148.

[6] Vezi, în acest sens, opinia exprimată în 1939 de un reputat jurist român: „În cercetarea legilor, un deosebit interes prezintă cuvintele care servesc a reda noțiunile şi comandamentele impuse tuturor cetățenilor unui stat. Ele sunt materialul cu care se face construcția ideilor care vor fi discutate de interpreți şi aplicate de judecător, astfel că alegerea lor implică o grijă deosebită" (Dimiu 2004: 53).

[7] În cele ce urmează ne vom limita la referiri punctuale privind această problematică interdisciplinară tratată pe larg în capitolul „Implicații practice ale cercetării discursului juridic normativ" (Stoichițoiu Ichim 2001: 149-197). A se vedea, de asemenea, pentru diverse domenii aplicative: Arnaud 1973; Bécane, Couderc 1994; Berceanu 1981; Berman 1975; Charrow 1981; Cornu 2005; Dimiu 2004; Kalinowski 1965; Kielar 1977; *Langages* 1979; Levi 1982; Melinkoff 1963; Mrejeru 1979; Preda 2012; Redish 1979; Snow, Vanderlinden (eds.) 1995; Teodorescu 1936; Zlătescu 1996.

[8] Cele două categorii sunt: *receptorii specialişti* în domeniul juridic (judecători, avocați, notari), având rolul de a interpreta şi aplica legea, dispunând de competență maximă în decodarea textului specializat; *receptorii nespecialişti*, respectiv masa cetățenilor (subiecții legii) cărora actul normativ le reglementează conduita, competența lor comunicativă în domeniul dreptului fiind redusă sau absentă (cf. Stoichițoiu Ichim 2001: 41). A se vedea şi distincția făcută în bibliografia franceză între *limbajul dreptului* („langage du droit") utilizat în textul legii, astfel încât să fie accesibil nu numai specialiştilor, ci şi vorbitorului mediu, pe de o parte, şi *limbajul juriştilor* („langage des juristes" sau „langage juridique"), utilizat în cercul specialiştilor, în jurisprudență, în doctrină etc., pe de altă parte (vezi Kalinowski 1965: 3-4; Cornu 2005: 11).

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

- *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor* (abreviat, în continuare, *CC*), care cuprinde textele de lege din noul Cod Civil, adoptat la 1 octombrie 2011, comentate într-un limbaj accesibil publicului larg;

- dicționare monolingve terminologice (*DDC*; *VJ*) elaborate, în principal, pentru uzul juriştilor;

- dicționare monolingve generale (*DEX*) şi texte publicistice din presa de largă circulație, care reflectă extinderea lexicului juridic în direcția comunicării uzuale[9].

Nevoia de adaptare a instrumentelor de analiză la complexitatea obiectului studiat[10] ne-a determinat să optăm pentru un anumit „eclectism metodologic", prin care vocabularul juridic va fi abordat dintr-o dublă perspectivă – a *terminologiei cognitive* („interne") şi a *terminologiei descriptiv-lingvistice* („externe")[11].

3.1. În accepția cea mai generală, **terminologia cognitivă** (proprie unei comunități profesionale) are caracter prescriptiv, vizând precizia comunicării specializate prin asigurarea caracterului monoconceptual, monoreferențial şi monosemantic al termenilor-etichetă, definiți riguros în cadrul sistemului conceptual al unei anumite discipline.

Terminologia descriptiv-lingvistică (sau **socioterminologia**[12]) nu are caracter normativ, nu prescrie sensul termenilor, ci „descrie" uzajul acestora sub aspect conceptual – semantic şi discursiv evidențiind, în texte cu grad mediu sau redus de specializare, adresate publicului larg, diverse trepte ale determinologizării.

3.2. Spre deosebire de terminologiile ştiințifice, care sunt – în principiu – domenii închise, inaccesibile şi fără interes practic pentru nespecialişti, terminologia juridică se află într-o situație paradoxală, determinată de natura eterogenă a receptorilor (vezi *supra*, nota 8). Conform principiilor **tehnicii legislative** (**legisticii formale**)[13] textul legii trebuie să satisfacă simultan cerința preciziei „tehnice" (în raport

[9] Pentru extinderea „naturală" sau deliberată a terminologiilor dincolo de comunicarea specializată, cf. Bidu-Vrănceanu 2007: 155-177 şi 2010: 22-24.

[10] „Le langage juridique instrument d'élaboration de la loi (au sens générique du terme), du jugement, des conventions et même de la littérature juridique, participe à la fonction législative (ou réglementaire), à la fonction juridictionnelle, à l'activité contractuelle, à la création doctrinale, à l'action administrative. Le langage accompagne toutes les sources et voies du droit. Il circule dans tous les canaux de la création et de la réalisation du droit" (Cornu 2005: 22).

[11] Pentru caracterizarea celor două tipuri de orientări pe baza celei mai recente bibliografii a domeniului, vezi Bidu-Vrănceanu 2007: 20-31 şi 2012: 14-17.

[12] Cf. Gaudin 2003: 11 şi urm. Vezi şi Sourioux, Lerat 1975: 63: „Il y a donc lieu de considérer comme constituant le domaine d'une sociolinguistique juridique d'une part la communication dans le droit et d'autre part la façon dont le langage juridique est reçu par le public".

[13] Pentru prezentarea principiilor tehnicii legislative, referitoare la redactarea legilor, cf. Mrejeru 1979; Zlătescu 1996; Redish 1979; Bécane, Couderc 1994: 199-200, precum şi *Metodologia privind pregătirea, elaborarea, avizarea şi prezentarea proiectelor de acte normative* (publicată în „Monitorul Oficial", nr. 204 din 24 august 1993).

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

cu receptorii jurişti)[14] şi nevoia de *accesibilitate* (în raport cu masa cetăţenilor, pentru care necunoaşterea legislaţiei nu constituie o scuză, conform adagiului latin „*Nemo censetur legem igonorare*")[15].

Din perspectiva aplicativă proprie tehnicii legislative, recomandările privind **terminologia juridică** au fost sintetizate după cum urmează: „Din punct de vedere terminologic, la redactarea unei legi necesită a fi respectate următoarele prescripţii: a) se vor folosi cuvinte ce au largă circulaţie şi sunt uşor accesibile întregii populaţii; b) cuvintele vor fi folosite în înţelesul lor propriu, etimologic, astfel cum sunt explicate în dicţionarul limbii române sau în dicţionarele de specialitate; c) se vor folosi termeni tehnici, consacraţi atunci când textul de lege se adresează în principal specialiştilor şi nu au un alt corespondent în limba uzuală; d) termenii care au o anumită accepţiune în funcţionalitatea legii vor fi definiţi în textul acesteia; e) se va asigura unitatea terminologică, atât la nivelul legii, cât şi la nivelul ansamblului legislativ, în special în cazul unor instituţii sau concepte deja consacrate; f) abrevierile se vor explica prin text, fiind contraindicat a se folosi sistemul iniţialelor"[16].

De altfel, trebuie amintit că în dreptul românesc, preocuparea legiuitorului pentru o exprimare accesibilă – considerată premisa esenţială a respectării legalităţii – are o îndelungată tradiţie, fiind atestată încă din vechea noastră legislaţie şi intens dezbătută în perioada interbelică, atunci când se înregistrează numeroase luări de poziţie împotriva neologismelor neasimilate, preluate fără discernământ din „legiuirile" străine: „Limba întrebuinţată de jurişti, în această epocă, lasă de dorit, căci nu este înţeleasă cu uşurinţă – cum ar trebui – nu numai de masa poporului, ci chiar de către cei cu oarecare cultură. Şi nu totdeauna anumiţi termeni tehnici greu de tradus – ceea ce se întâmplă rar – au făcut aceasta, ci aceeaşi exagerată influenţă a culturii străine (…). Puţin, puţin dacă ne-am fi ostenit desigur că n-am fi avut pe *demandore* şi *defendore*, *preopinent*, *partaj*, *mezii*, *manopere dolosive*, *ajurnare*"[17].

Critici frecvente se aduc limbajului *Codului Civil* în vigoare în epoca dintre cele două războaie mondiale pentru „numeroase neologisme străine de limba românească"[18] sau pentru „cuvinte demodate ieşite astăzi cu totul din uz, forme neologistice ce ne apar ca inutile, întrucât avem şi forme româneşti neaoşe care le pot perfect înlocui, forme

[14] „Le langage juridique est technique, parce qu'il est *savant*, on pourrait encore dire qu'il est *scientifique*. Plus simplement, il est précis. La technicité du langage du droit tient à l'existence d'un sens ou d'une démarche de précision" (Cornu 2004: 19).

[15] „Le langage du droit a vocation à régner non seulement sur les échanges entre initiés, mais dans la communication du droit à tous ceux qui en sont les sujets. En ce sens on peut dire que le langage du droit est un langage *public*, *social*, *un langage civique*" (Cornu 2004: 17).

[16] *Apud* Mrejeru 1979: 103-104.

[17] Rădulescu 1923: 44-45. În opinia aceluiaşi reputat jurist, membru al Academiei Române, soluţia salvatoare ar fi „românizarea culturii juridice", ca parte a culturii naţionale (*idem*: 49).

[18] Dimiu 2004: 53.

BDD-V141 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

gramaticale şi sintactice greşite, incorectitudini de limbă neîngăduite, tălmăciri stângace, cu totul ridicole”[19].

4. Noul *Cod Civil* – care constituie sursa principală a materialului lingvistic examinat în continuare – înlocuieşte *vechiul Cod Civil* român (numit şi *Codicele Civil*), promulgat în anul 1864 de domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, acest cod (având ca izvor principal *Codul Civil* francez din 1804) a rămas în uz (cu unele modificări care reflectă evoluția statului şi a societății româneşti)[20] timp de 146 de ani[21].

Din perspectiva juriştilor, noul Cod Civil (care reglementează *Persoanele*, *Familia*, *Bunurile* şi *Moştenirea*, reflectând dinamica societății româneşti postrevoluționare) reprezintă o schimbare, deoarece realizează unificarea dreptului privat într-un sistem monist. Acesta include, pe lângă prevederile din vechiul *Cod Civil*, reglementările din două coduri ulterior abrogate (*Codul Comercial*, promulgat în anul 1887 şi modificat în 1940; *Codul Familiei* promulgat în 1945). Reținem şi preocuparea comentatorilor noului Cod Civil pentru popularizarea / vulgarizarea[22] textului juridic sub aspectul expresiei lingvistice: „Aceste prevederi sunt comentate într-un limbaj accesibil, astfel încât descifrarea, precum şi deplina lor înțelegere să devină mai uşoare pentru fiecare”[23].

Dintre aspectele novatoare în plan conceptual şi lingvistic, față de legislația precedentă le menționăm pe cele privind *domiciliul profesional*, care face excepție de la regula unicității domiciliului (CC: 40), *instanța de tutelă* şi *consiliul de familie* ca instituții nou introduse (CC: 57-58) sau redefinirea conceptului de *părinți*, în cazul reproducerii umane asistate medical cu terț donator (CC: 179).

5. Dat fiind că **vocabularul juridic** (**VJ**) reprezintă în cadrul **vocabularului general** (**VG**) un subansamblu coerent de termeni specializați (având cel puțin un sens juridic)[24],

[19] Teodorescu 1936: 6.

[20] Complexitatea determinărilor extralingvistice implicate în modificarea legislației şi, implicit a terminologiei juridice a fost relevată în repetate rânduri: „The factors influencing the evolution of legal language appear to be legal – historical, political and jurisprudential – in addition to the more usual types of historical and sociological factors that bring about change in ordinary language” (Charrow 1981: 16). Reținem, în acelaşi sens, interdependența dintre sistemul dreptului şi sistemul limbii în care acesta îşi formulează normele într-un anumit context istoric şi cultural: „Ce sont deux systèmes *évolutifs*. La langue est vivante, le droit aussi. Chacun reçoit les impulsions qui l’infléchissent et l’adaptent du flux spontané des usages et de l’action volontaire des autorités (néologie et innovations législatives étant d’ailleurs parfois associées)” (Cornu 2004: 4).

[21] Pentru istoria *Codului Civil* românesc, vezi *Cuvânt înainte* la CC 2011; Rădulescu 1923, 1938 şi 1970; Gogeanu, Marcu 1981: 30 şi urm.

[22] Procedeul este similar *vulgarizării ştiințifice*, descrise de Bidu-Vrănceanu 2007: 162 şi urm. şi de Gaudin 2003: 105-120.

[23] Cf. coperta a patra a volumului *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor*.

[24] După Cornu (2005: 14), „le vocabulaire juridique est au sein d’une langue, l’ensemble des termes qui ont, dans cette langue, une ou plusieurs acceptions juridiques”. Întrepătrunderea

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

cercetarea acestei terminologii vizează, atât relația sa cu VG al limbii literare, cât şi cu sistemul conceptual/ noțional al dreptului (a cărui expresie lingvistică este VJ)[25].

În funcție de gradul de specializare (de „juridicitate" a sensului), VJ include două categorii de termeni: 1) *monosemantici*, având exclusiv semnificație juridică; 2) *polisemantici*, având sens(uri) atât în VJ, cât şi în VG[26].

5.1. Termenii juridici de strictă specialitate – reprezentând „nucleul dur" al VJ – satisfac integral exigențele terminologiei cognitive (interne): monoconceptualitate, monoreferențialitate, univocitate semantică, desemnând referenți care nu au corespondent în afara dreptului. Numărul lor este mic (în raport cu bogăția VJ)[27], iar utilizarea în texte legislative (normative) este limitată, deoarece pe de o parte, majoritatea desemnează concepte juridice marginale sau secundare, iar pe de altă parte, creează dificultăți de receptare vorbitorului nespecialist, pentru care limbajul juridic apare ca un „jargon" sau „argou" propriu specialiştilor[28].

În limba română, categoria termenilor juridici monosemantici (utilizați cu precădere în „limbajul juriştilor" şi înregistrați în lucrări de specialitate şi în dicționare juridice) cuprinde, în principal, *împrumuturi „savante" latino-romanice* asimilate în cursul procesului de unificare şi modernizare a legislației româneşti început în anii 1864-1865. În DEX_2 numai unii dintre aceşti termeni de strictă specialitate aparținând

---

dintre VJ şi VG în diverse limbi a fost evidențiată de numeroşi cercetători, ceea ce dovedeşte caracterul de „universalie lingvistică" al acestei relații. Cf. Melinkoff 1963: 11; Kalinowski 1965: 53; Kielar 1977: 24; Bergel 1989: 224-225; Stoichițoiu Ichim 2001: 114-123; Bécane, Couderc 1994: 231; Preda 2012: 93-107.

[25] „Le vocabulaire juridique n'est pas une liste terminologique. C'est un *réseau* (de mots et de concepts, de termes et de notions (…). Le vocabulaire juridique, plus qu'un répertoire de mots, est le reflet du système juridique" (Cornu 2005: 58). Apartenența la ierarhia conceptuală a unui domeniu dat este considerată de Bidu-Vrănceanu (2007: 32) una dintre trăsăturile distinctive ale termenului specializat.

[26] Cf. Cornu 2005: 31: „La juridicité du sens et l'importance de cette spécificité sont, pour la création et la réalisation du droit, des faits linguistiques essentiels". Acelaşi autor (care a coordonat şi prestigiosul dicționar juridic al limbii franceze, ajuns în 2004 la a 6-a ediție, cu un corpus de peste 10 000 de unități lexicale) împarte lexicul juridic în „termes d'appartenance juridique exclusive" vs. „termes de double appartenance" (*ibidem*: 62 şi urm.). În legătură cu prima categorie, Cornu (2005: 13) precizează: „Certains mots n'ont de sens, dans une langue, qu'au regard du droit (…). Ils n'ont aucune autre fonction que celle d'exprimer, dans la langue commune, des notions juridiques. On pourrait proposer de les nommer *termes d'appartenance juridique exclusive*".

[27] În franceză ar fi maximum 400 de asemenea termeni (Cornu 2005: 63).

[28] În bibliografia juridică de limbă engleză această categorie este desemnată prin sintagmele „termes (words) of art", „professional language" ori prin termenul „legalese" sinonim cu „argoul juriştilor" (Melinkoff 1963: 18; Charrow 1981: 6; Redish 1979: 15). Mimin (1962: 33) numeşte cuvintele din această categorie „termes confinés dans la langue du Palais [de Justice]", iar Cornu (2005: 12-13) consideră că termenii strict specializați sunt responsabili de „opacitatea" discursului juridic în raport cu non-juriştii.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

dreptului civil sunt însoțiți de marca diastratică *juridic* (*dol*, *fungibil*, *fideicomis*, *putativ*, *redhibitoriu*), deşi definițiile de tip terminologic ale majorității termenilor evidențiază tehnicitatea sensului.

Conform DEX_2, majoritatea au etimologie multiplă (franceză şi latină): *cesiune*, *comodat*, *curatelă*, *curator*, *dol*, *fiduciar*, *fungibil*, *redhibitoriu*. Ca împrumuturi din franceză sunt înregistrați *consumptibil*, *fideicomis*, *preciput*, *putativ*, *sezină*, *superficie*, iar pentru *legat* şi *servitute* se indică exclusiv etimoane latineşti. Sub aspect onomasiologic, în română (ca şi în franceză[29]), termenii juridici monosemantici apar cu precădere în limbajul judiciar (procedural), în dreptul succesoral (*codicil*, *desherență*, *fideicomis*, *legatar*, *parafernal*, *preciput*, *sezină*, *succesibil*, *testator*) sau în teoria generală a bunurilor şi obligațiilor (*cedant*, *cesionar*, *consumptibil*, *dol*, *dolosiv*, *fungibil*, *uzucapiune*).

Din aceeaşi categorie a termenilor juridici de strică specialitate („tehnici") fac parte şi numeroasele expresii latineşti cu caracter „savant" şi circulație internațională, absente din textul legii, dar frecvent utilizate de jurişti în discursul doctrinal şi în dicționarele terminologice, ca „instrumente ale gândirii juridice", implicate în organizarea, clasificarea şi desemnarea univocă a unor concepte juridice, îndeosebi din dreptul civil[30].

Citățm din DDC asemenea expresii / locuțiuni latine antonimice prin care se exprimă concepte juridice aflate în opoziție: *ad probationem – ad validitatem*, *deficiente conditionae – eveniente conditionae*, *dolus bonus – dolus malus*.

5.2. Considerată de numeroşi cercetători ca o caracteristică universală a termenilor juridici[31], **polisemia** prezintă un interes aparte pentru VJ românesc, constituit inițial pe baza lexicului limbii comune. Deşi în cursul procesului de modernizare şi specializare a limbajului dreptului românesc se constată o reducere progresivă a zonei de suprapunere dintre VG şi VJ, în textul CC în vigoare se păstrează numeroşi **termeni proveniți din VG**[32]. Dincolo de conservatorismul propriu limbajului dreptului, în

[29] Cf. Cornu 2005: 63-64; Redish 1979: 15; Charrow 1981: 6.

[30] Cf. Cornu 2005: 406: „Le système juridique français exprime en latin bon nombre de ses notions fondamentales (…). Ainsi le droit s'aide-t-il du latin pour découper en unités logiques complémentaires l'univers de ces concepts".

[31] Din perspectiva semanticii generale, Baldinger (1970: 58) observă: „El mejor ejempio de un lenguaje cientifico que se encuentra entre el lenguaje comun y una nomenclatura es, a mi ver, el lenguaje juridico. Este lenguaje se sirve en gran medida de la lengua comun". Polisemia termenilor juridici a fost evidențiată, între alții, de Melinkoff 1963: 11; Charrow 1981: 6; Bécane, Couderc 1990: 68-133 şi Cornu (2005: 68 şi urm.) care precizează: „Dans leur immense majorité, les termes du vocabulaire juridique ont également un sens dans le langage commun (…). Un même terme est, par la pluralité de ses sens, à cheval sur le langage du droit et sur le langage courant. Un tel chevauchement pourrait être nommé double appartenance".

[32] O situație similară celei din română este semnalată pentru franceză de Cornu (2005: 75), care estimează că numai în dreptul civil există câteva sute de termeni proveniți din VG.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

general[33], prezența lor se explică prin tradițiile dreptului românesc[34] şi, nu în ultimul rând, prin faptul că normele dreptului civil au impact direct asupra vieții cetățenilor şi, ca atare, trebuie formulate într-o manieră cât mai accesibilă.

Polisemia termenilor din CC poate fi analizată sub două aspecte: ca **polisemie externă** (în cazul termenilor utilizați atât în VG, cât şi în VJ) sau ca **polisemie internă** (în cazul termenilor juridici care au mai multe sensuri în domeniul dreptului)[35].

În continuare, ne vom concentra atenția asupra **polisemiei externe**, care se dezvoltă (1) prin **specializarea** cuvintelor din VG care dobândesc statutul de *termen* în relație cu un concept din domeniul dreptului; (2) prin **determinologizare** sau **banalizare** (în cazul termenilor juridici care pătrund în VG cu un sens denotativ „diluat" sau cu un sens conotativ).

5.2.1. Specializarea cuvintelor din VG (care presupune asigurarea monoconceptualității, monoreferențialității şi monosemiei) se realizează – în grade diferite – prin trei modalități de bază:

(a) **Inserarea şi utilizarea frecventă în macro- şi microcontexte juridice** este utilizată în cazurile când distanța semantică dintre sensul comun şi cel specializat este redusă sau absentă, iar conceptele juridice desemnate nu sunt de importanță majoră. Avem în vedere aici următoarele categorii lexicale:

– cuvinte vechi şi populare (din perspectiva limbii literare actuale)[36], păstrate, prin tradiție în edițiile succesive ale CC cu sensul lor denotativ: *plângere*, *poprire*, *pârât*, *dobânditor*, *înstrăinător*, *învoială*, *dezmembrăminte*, *devălmăşie*, *devălmaş*;

– cuvinte de uz curent sau din fondul pasiv al limbii, care – prin utilizare repetată în domeniul dreptului – şi-au pierdut sensul figurat, în favoarea celui denotativ, abstract[37]: ***tulburarea*** *posesiei*; ***stingerea*** *unei obligații*; ***fructele*** *bunurilor*; ***îngrădirea***

[33] Redish (1981: 17-18) evidențiază „the conservatism of the legal profession" şi faptul că „some of the characteristics of the legal language appear to be the result of a lack of change", iar Cornu (2005: 19) constată că, spre deosebire de alte limbaje specializate, precum cel politic şi cel economic, având o dinamică evidentă, „le langage du droit est, en majeure part, un legs de la tradition (…). On pourrait dire que le langage juridique du XXe siècle ne diffère pas foncièrement de celui du XIXe siècle".

[34] Vezi, între alții, Rădulescu 1923; Dimiu 2004; Teodorescu 1936, după care „cuvintele neaoşe sunt mai puțin expuse la schimbările de sens şi au mai multă chezăşie de dăinuire în limbă".

[35] Distincția între cele două tipuri de polisemie juridică a fost preluată de la Cornu (2005: 14; 89-93) şi aplicată în analiza terminologiei juridice româneşti de Stoichițoiu Ichim (2001: 115 şi urm.) şi Preda (2012: 97 şi urm.).

[36] O situație similară este semnalată în franceză de Sourioux, Lerat 1977: 97 şi de Cornu (2005: 20) care afirmă: „L'impression d'archaïsme qu'éprouve le profane est bien fondée lorsque le langage juridique, pour designer des choses courantes, continue d'employer des termes ou des tournures qui ne le sont plus dans l'usage ordinaire actuel".

[37] Cf. Cornu 2005: 80: „D'autres termes ont aujourd'hui perdu, dans l'usage juridique, leur valeur métaphorique. Ce ne sont plus des figures de langage, mais des façons ordinaires de nommer ce qu'elles désignent. En prenant du recul, relativement à l'image qui l'a fait naître, le

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

drepturilor; ***tăgada*** *paternității*; *raporturi* ***vătămate*** (între soți); ***temei*** *juridic*; ***izvor*** *de drept*; ***vocație*** *la moştenire*.

(b) **Compunerea** ocupă în română, ca şi în franceză, un loc privilegiat între procedeele de formare a terminologiei juridice. Mai mult, tipurile de compuse din VJ românesc coincid cu cele din VJ francez, atât sub aspectul tiparelor structurale, cât şi al valorilor semantice şi al productivității[38]:

– **Cuvintele compuse** cu cratimă care denumesc în CC concepte juridice sunt: *daune-interese* (înregistrat în DEX: 498 cu marca diastratică *juridic*), explicabil prin calc lexical de structură după fr. *dommages-intérêts* (cf. VJ: 384), *bună-credință* şi *rea-credință* (incluse în DEX_2 fără marcă diastratică). În accepția juridică, ultimele două pot fi considerate calcuri lexicale de structură după fr. *bonne foi* şi *mauvaise foi* (cf. VJ: 117, 571) sau calcuri semantice după franceză.

Acelaşi tipar sintactic, realizat prin topică inversă (determinant + determinat), nespecifică românei, dar frecvent atestată în VJ al francezei[39], se recunoaşte în alte sintagme din CC care includ cuvinte ale VG precedate de adjectivul polisemantic *bun*: *bune moravuri* (p. 12); *bun proprietar* (p. 77); *bună vecinătate* (p. 236); *bună învoială* (p. 419). Din punct de vedere semantic, atât sintagmele nominale citate, cât şi compusele *bună-credință* şi *rea-credință* reprezintă în VJ termeni cu înțelesuri „flexibile”[40], numiți şi „cuvinte elastice” sau „cuvinte supapă”[41]. Ele sunt folosite în textul legislativ în mod deliberat, pentru a desemna concepte nedeterminate precis („concept flou”[42] sau „conceptos de libre apreciation”[43]). Rolul lor este de a asigura „suplețea” normelor juridice, permițând aplicarea şi interpretarea legii în spețe determinate[44].

– Cea mai frecventă modalitate de specializare a cuvintelor din VG este inserarea lor în **sintagme nominale** (**unități semantice complexe**) care desemnează un referent unic din rețeaua conceptuală a dreptului. Majoritatea compuselor sintagmatice

---

sens dérivé este devenu, en droit, un sens propre, plus neutre”. Rolul acestor cuvinte în discursul juridic este comparabil cu cel al metaforelor terminologice din discursul ştiințific (cf. Bidu-Vrănceanu 2010: 33-40).

[38] Cf. Sourioux, Lerat 1975: 26-31; Bergel 1989: 227; Cornu 2005: 168-173. După Cornu (2005: 169), două treimi dintre termenii juridici din VJ al francezei reprezintă compuse. Pentru rolul „formulelor şi tiparelor stabilite printr-un uz constant” în VJ românesc, vezi Dimiu (2004: 21).

[39] Cf. Cornu 2005: 170-171.

[40] Cf. Melinkoff 1963: 11.

[41] Cf. Becquart 1928: 29.

[42] „Les notions floues et, plus généralement la fluidité sémantique des termes juridiques ne sont pas une entrave aléatoire à un système autrement parfait et certain, mais bien au contraire forment un élément essentiel au bon fonctionnement du droit. Elles reflètent la division du travail entre le législateur, les tribunaux et le pouvoir exécutif” (Mackay 1979: 49). A se vedea, în acelaşi sens, Cornu 2005: 90. Pentru „suplețea” textului legislativ, cf. Ray 1926: 33; Melinkoff 1963: 398; Mrejeru 1979: 94.

[43] Cf. Baldinger (1970: 72).

[44] Exemple similare din dreptul penal sunt sintagmele *linişte publică*, *pericol social*, *rele tratamente* (cf. Stoichițoiu Ichim 2001: 114-115).

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

din CC românesc calchiază formații lexicale din VJ al limbii franceze[45]. În ambele limbi, preferința juriştilor pentru acest tipar de compunere se explică prin faptul că satisface trei dintre cerințele importante ale limbajului legislativ – precizie, transparență şi economie lingvistică.

Cea mai eficientă modalitate de „terminologizare" a unor cuvinte din VG este asocierea cu un adjectiv din VJ, care sub aspect semantic şi funcțional deține rolul esențial în sintagma respectivă[46].

În cazul substantivelor polisemantice în VG, operația de dezambiguizare este implicită şi prealabilă, în sintagma juridică actualizându-se unul dintre sensurile denotative ale cuvântului: ***carte*** *funciară* (p. 94); ***instrumente*** *financiare* (p. 53); ***regim*** *juridic* (p. 51); ***regim*** *matrimonial* (p. 113); ***stare*** *civilă* (p. 38); ***persoană*** *juridică* (p. 15); ***manopere*** *dolosive* (p. 23); ***acte*** *juridice civile* (p. 21); ***interdicție*** *judecătorească* (p. 60); ***bun*** *frugifer* (p. 315); ***rezervă*** *succesorală* (p. 416).

Mult mai rar, substantivul determinat îşi actualizează un sens metaforic lexicalizat (prin catacreză) în cadrul sintagmei juridice: „***Fructele*** *juridice se numesc şi venituri*" (p. 208); ***viciile*** *ascunse ale bunului donat* (p. 289).

Al doilea tip de compunere sintagmatică frecvent atestată în CC este reprezentat de construcții nominale prepoziționale (de regulă, bimembre), formate dintr-un substantiv din VG (în nominativ) şi un determinant din VJ (în acuzativ), precedat de prepoziție (acesta putând avea, la rândul său, alte determinări)[47]: ***subiecte*** *de drept civil* (p. 11); ***capacitate*** *de exercițiu* (p. 21); ***acțiune*** *în revendicare* (p. 218); ***decădere*** *din exercițiul drepturilor părinteşti* (p. 195); ***petiția*** *de ereditate* (p. 437); ***garanția*** *contra evicțiunii* (p. 388); ***proprietate*** *în devălmăşie* (p. 263); ***acte*** *de dispoziție cu titlu gratuit* (p 307).

Nevoia de accesibilitate şi conservatorismul recunoscut al limbajului utilizat în *Codul Civil* explică prezența unor sintagme nominale cu sens juridic, formate exclusiv din cuvinte ale VG sau chiar preluate din fondul vechi, popular: *fereastră de lumină*; *fereastră de vedere* (p. 241); *picătura streşinii* (p. 239)[48]; *stare de nevoie* (p. 162); *vânzare pe încercate* / *pe gustate* / *cu grămada* / *cu arvună* (p. 543).

(c) Modalitatea cea mai importantă de asigurare a preciziei cuvintelor din VG utilizate în discursul legii rămâne **definirea** lor prin **definiții preponderent terminologice**

[45] Pentru analiza acestui tip de compuse în VJ al francezei, vezi Sourioux, Lerat 1975: 26-31; Bergel 1989: 227; Cornu 2005: 170-172.

[46] Referindu-se la acest tip de sintagme, Cornu (2005: 170) precizează: „Son intérêt majeur est de montrer la force de l'adjectif dans la détermination du sens du mot composé. Car le substantif est neutre, et c'est l'apport décisif de l'adjectif qui fait du tout la désignation d'une institution ou d'une opération".

[47] După Cornu (2005: 171), acest tip de compuse (desemnate metaforic drept „compositions binaires à cheville") reprezintă „les formations les plus belles et les plus pures, compte tenu de la précision juridique qu'elles atteignent avec cette économie de moyen".

[48] Primele trei sintagme citate se referă la regimul construcțiilor ridicate de proprietari diferiți pe terenuri vecine.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

(**enciclopedice**)[49]. Spre deosebire de *definiția lexicografică* (adresată vorbitorului mediu, într-o formulare accesibilă, care „aproximează" sensul specializat), *definiția terminologică* (adresată în primul rând specialiştilor) trebuie să aibă un caracter riguros, non-ambiguu şi prescriptiv, evidențiind relația dintre termen şi concept în cadrul sistemului conceptual al domeniului respectiv[50].

Dintre cele trei tipuri de definiții recunoscute în logica juridică[51], ne interesează **definițiile legale**, cu funcție cognitivă şi practic-operațională, prin care legiuitorul stabileşte o semnificație unică, instituționalizată a termenului juridic[52]. În practica judiciară, aceste definiții stau la baza **interpretării legale** a textului normativ, evitând cazurile de înțelegere diferită şi de aplicare neunitară în spețe identice sau similare[53].

În noul *Cod Civil* caracterizat ca „un instrument juridic adaptat, din punct de vedere [*sic*] al terminologiei şi al conținutului, stadiului actual de evoluție a societății româneşti" (CC: 455), definițiile legale ale unor noțiuni juridice sunt plasate, de regulă, în articolul introductiv al unui capitol, titlu sau secțiune.

Principalele **modalități de definire** a termenilor juridici proveniți din VG sunt: (a) *definițiile de înregistrare*; (b) *definițiile de precizare*; (c) *definițiile stipulative*.

(a) **Definițiile de înregistrare** (**sau recapitulative**) coincid, în totalitate sau în partea lor esențială, cu definițiile lexicografice ale termenilor respectivi (de regulă, cuvinte frecvent utilizate în comunicarea curentă, inclusiv de nespecialişti):

– ***Căsătoria*** *este uniunea liber consimțită între un bărbat şi o femeie, încheiată în condițiile legii* (p. 100);

[49] „Terms are definitional words. For a word to be a term it must be in a relationship of one-to-one correspondence with a scientific definition" (Akhmanova, Agapova 1974: 3; *ibidem*: 158-159). Vezi şi Popa (1972: 162), care precizează: „Este mai presus de orice îndoială că definiția are un rol important în stabilirea unei punți între limbajele specializate şi limbajul comun".

[50] Pentru discutarea la nivel teoretic a distincțiilor dintre definiția terminologică şi cea lexicografică, vezi Bidu-Vrănceanu 2007: 52-71. Mortureux (2008: 131) subliniază că „Les terminologies (…) proposent des définitions systématiquement reliées les unes aux autres de façon à mettre en valeur les relations entre les notions correspondantes". Pentru o analiză aplicată în domeniul dreptului penal, vezi Stoichițoiu 1990; Stoichițoiu Ichim 2001: 123-130.

[51] *Definițiile legale*, formulate de legiuitor şi incluse în textul legii au caracter prescriptiv şi obligatoriu; *definițiile doctrinare*, formulate de teoreticieni ai dreptului sunt considerate opinabile şi supuse argumentării; *definițiile de aplicare* (admisibile sau inadmisibile) sunt formulate de juriştii practicieni, în actul interpretării judiciare (cf. Mateuț, Mihăilă 1998: 97).

[52] Rolul definiției în limbajul juridic a fost evidențiat de numeroşi cercetători, din perspective diferite. După Scarpelli (1959: 92), „il linguagio tecnico giuridico è, nel campo del linguagio usato in fonzione normativa, quello, entro il quale si è dedicato piú lavoro alla definizione dei concetti". Mateuț, Mihăilă (1998: 108) consideră că „definiția are un rol important în opera de sistematizare a dreptului, cu implicații adiacente de calificare juridică". Referindu-se explicit la *definiția legală* – ca modalitate de rezolvare pe cale legislativă a polisemiei –, Cornu (2005: 104) precizează: „Son action réductrice est évidente. D'un mot, la définition légale d'un terme polysémique privilégie l'un des sens de ce terme. *La loi choisit*; elle exclut. Le sens légal est, par hypothèse, unique".

[53] Cf. Stoichițoiu Ichim 2001: 159-163.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

– ***Logodna*** *este promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria* (p. 105).

– ***Moştenirea*** *este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă* (p. 361).

Este de la sine înțeles că, în cazul cuvintelor polisemantice (*moştenire*, *testament*, *părinți* etc.), definiția legală preia un unic sens dintre cele existente în VG, iar genul proxim este formulat din perspectiva teoriei şi / sau practicii dreptului civil: *Dezmoştenirea este* ***dispoziția testamentară*** *prin care testatorul îi înlătură de la moştenire, în tot sau în parte, pe unul sau mai mulți dintre moştenitorii săi legali* (p. 410).

(b) **Definițiile de precizare** (**delimitare**), incluse nu numai în textul legii, ci şi în dicționarele terminologice, reprezintă o modalitate tipică de fixare a sensului specializat (juridic) prin restrângerea sensului din VG[54], cu sau fără precizarea explicită a domeniului de utilizare:

– ***În sensul prevederilor legale privind protecția copilului****, prin* ***copil*** *se înțelege persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani şi nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu,* ***potrivit legii*** (p. 101);

– ***Părinți, în sensul dat de prezenta secțiune****, nu pot fi decât un bărbat şi o femeie sau o femeie singură* (p. 179).

Spre deosebire de definițiile lexicale, care vizează îndeosebi „nucleul semantic" al cuvântului, definițiile de precizare (considerate de unii cercetători „redefiniri"[55]) acordă o atenție specială delimitării „periferiei semantice" a termenului juridic[56]:

– *Sunt bunuri lucrurile, corporale sau necorporale,* ***care constituie obiectul unui drept patrimonial*** (p. 205);

– *Locuința familiei este locuința comună a soților sau, în lipsă****, locuința soțului la care se află copiii*** (p. 123).

Definițiile de acest tip prezintă o importanță practică evidentă în delimitarea sensurilor unor termeni juridici considerați (cvasi)sinonimi în comunicarea curentă:

– ***Domiciliul*** *persoanei fizice, în vederea exercitării drepturilor şi libertăților sale civile, este acolo unde aceasta declară că îşi are* ***locuința*** *principală* (p. 36);

– ***Reşedința*** *persoanei fizice este locul unde îşi are* ***locuința*** *secundară* (p. 36).

Mult mai rar (într-o manieră apropiată de definiția stipulativă), redefinirea termenului din VG se realizează prin **extinderea sensului** consacrat în comunicarea uzuală, precizându-se sfera sa de aplicabilitate:

– *Prin* ***imobil****, în sensul prezentului titlu, se înțelege una sau mai multe* ***parcele de teren*** *alăturate, indiferent de categoria de folosință,* ***cu sau fără***

[54] „Il est fréquent que le langage du droit utilise un terme commun doté d'un sens générique en lui conférant, dans son ordre, un sens spécifique (…). *Le sens extrajuridique et le sens juridique sont dans le rapport du genre et de l'espèce*" (Cornu 2005: 77).

[55] Cf. Scarpelli 1959: 28.

[56] Cf. Baldinger 1970: 59: „Para los juristas, los limites de aplicacion sont mas decisivos que el centro de aplícacion, mientras que en el ídioma corriente decide mas el centro que sus limites".

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

***construcții**, aparținând aceluiași proprietar, situate pe teritoriul unei unități administrativ-teritoriale şi care sunt identificate printr-un număr cadastral unic* (p. 128);

– *În sensul prezentului cod, prin **uzanțe** se înțelege **obiceiul (cutuma) şi uzurile profesionale*** (p. 9).

(c) **Definițiile stipulative**, prin care legiuitorul impune – prin textul legii – o accepție convențională specializată, principal nouă pentru termenul de definit, neglijând sensul lui curent, sunt puțin numeroase în CC.

Sunt supuse acestei modalități de definire substantive şi adjective (utilizate independent sau în sintagme specializate) al căror sens juridic apare ca total „rupt" de cel comun[57].

Citățm ca exemple în acest sens:

– ***persoană juridică*** (*orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi şi obligații civile*)[58] este definit în opoziție cu ***persoană fizică*** (*omul, privit individual, ca titular de drepturi şi de obligații civile*) (p. 15);

– *clauze considerate **nescrise*** (pentru care CC: 285 prezintă o definiție terminologică amplă şi extrem de „tehnică") se referă – conform comentatorilor textului legislativ – la *clauze care nu produc efecte* (p. 386);

– ***domiciliul** profesional* este definit indirect: *Cel care exploatează o întreprindere are domiciliul **şi*** [subl. ns.] *la locul acelei întreprinderi, în tot ceea ce privește obligațiile patrimoniale ce s-au născut sau urmează a se executa în acel loc* (p. 37);

– ***fructele*** (*acele produse care derivă din folosirea unui bun, fără a diminua substanța acestuia*)[59] sunt definite în opoziție cu ***productele*** (*produsele obținute dintr-un bun cu consumarea sau diminuarea substanței acestuia* …) (p. 208).

Substituirea definiției propriu-zise prin **alte procedee explicative** (specifice discursului juridic de popularizare sau lexicografiei generale) este un fapt izolat în actualul *Cod Civil*. Pot fi menționate în acest sens:

– **enumerarea „închisă"** (**limitativă**) sau „**deschisă**" (**exemplificatoare**)[60]:

- *Sunt moştenitori rezervatari **soțul supraviețuitor**, **descendenții şi ascendenții privilegiați ai defunctului*** (p. 416);

[57] După Cornu 2005: 81, „il y a *rupture sémantique* entre le vocabulaire juridique et le langage ordinaire du fait que la compréhension ne passe plus de l'un à l'autre".

[58] Vezi şi titluri de capitole din CC, precum *Funcționarea **persoanei juridice***; *Reorganizarea **persoanei juridice***; *Dizolvarea **persoanei juridice***.

[59] Definiții stipulative sunt date şi pentru cele trei categorii de *fructe* (*naturale*, *civile*, *industriale*) (p. 208).

[60] „À quelque moment qu'elle intervienne, l'énumération est, en même temps que la définition, classification: au lieu de donner comme la définition classique, l'idée de l'espèce par référence au genre dont l'espèce est différenciée, elle donne l'idée par référence aux espèces qui le composent" (Ray 1926: 225).

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

- *Logodna se poate încheia **doar între bărbat şi femeie*** (p. 104);
- *Cel dispărut în împrejurări deosebite, **cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare**, ce îndreptățește a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția* (p. 25).

– **glosarea prin sinonime** cu grade diferite de „juridicitate": ***Posesorul de rea-credință sau detentorul precar** va fi obligat la cerere, şi la restituirea fructelor produse de bun până la înapoierea acestuia către proprietar* (p. 220)[61];

– **definiția negativă** (**prin excludere**): *Bunurile pe care legea **nu le consideră** imobile sunt bunuri mobile* (p. 206).

5.2.2. Pătrunderea termenilor specializați din VJ în VG însoțită, ca şi în cazul terminologiilor ştiințifice, de „diluția" în grade diverse a sensului specializat (denumită generic **determinologizare**) se face pe mai multe căi.

(a) Prin acțiuni deliberate şi organizate, desfăşurate de specialişti pentru difuzarea conceptelor juridice şi a termenilor corespunzători în rândul publicului larg se realizează **popularizarea** (**vulgarizarea**) cunoştințelor din domeniul dreptului. Principalele tipuri de lucrări elaborate în acest scop sunt codurile de legi „pe înțelesul tuturor" şi dicționarele juridice pentru diverse ramuri de drept. Ultimele rămân, totuşi, greu accesibile vorbitorului lipsit de o minimă cultură juridică din cauza metalimbajului cu un grad ridicat de „tehnicitate" folosit în definițiile de tip terminologic[62].

În textul juridic analizat (*Codul Civil pe înțelesul tuturor 2011*), comentariile specialiştilor vizează o serie de aspecte considerate de larg interes pentru nespecialişti:

– semnalarea modificării unor norme şi / sau concepte din vechea legislație: *Noutatea absolută adusă de noul Cod Civil se referă la **domiciliul profesional*** (…) (p. 40); *Noul Cod Civil introduce noțiunea **profesioniști** şi, respectiv, **exploatare de întreprinderi**, noțiuni inexistente în vechea reglementare* (…). *Totodată dispar expresiile utilizate în vechiul cod, gen „**acte de comerț**", „**fapte de comerț**", şi se înlocuiesc cu „**activități de producție, comerț sau prestări de servicii**"* (p. 19).

– definirea, într-un limbaj accesibil, a unor concepte juridice care nu beneficiază de definiții legale (în textul legislativ): *Deşi noul Cod Civil nu oferă o definiție expresă a **convenției matrimoniale**, aceasta poate fi definită, pe baza conținutului şi a efectelor sale, ca fiind acel act juridic prin care viitorii soți îşi stabilesc de comun acord, regimul matrimonial* (…) (p. 131);

[61] Acest tip de glosare a unui termen din VJ printr-un (cvasi)sinonim uzual (sau chiar arhaic ori popular) se întâlneşte în DDC ca o modalitate explicativă alternativă (însoțind definiția de tip terminologic): *adopțiune – înfiere* (p. 33); *consanguini – consângeni* (p. 101); *concubinaj – uniune liberă*, *uniune de fapt*, *căsătorie de fapt* (p. 96); *pupil – minor aflat sub tutelă* (p. 413) etc.

[62] Pentru discutarea procedeelor de popularizare a legislației, cf. Stoichițoiu Ichim 2001: 174-178.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

– glosarea prin parafrază a unor sintagme specializate care desemnează concepte nou introduse în CC: ***Practicile eugenice**, adică nimeni nu poate aduce atingere sub nicio formă speciei umane* (p. 33); *Un aspect de noutate îl reprezintă prevederea conform căreia pârâtul din acțiunea în revendicare poate să exercite un **drept de retenție** (să refuze restituirea) în anumite condiții, asupra produselor bunului pe are l-a pierdut* (p. 221).

(b) Prin informațiile de natură juridică oferite de **mass-media** direct (în prezentarea unor reglementări normative de larg interes) sau implicit (în ştiri, anchete, interviuri, reportaje etc.) presa difuzează îndeosebi terminologia unor ramuri de drept care prezintă interes pentru masa cetățenilor (civil, penal)[63].

Citățm, în continuare, câteva fragmente selectate din paginile cotidianului „Jurnalul național", care reflectă pe de o parte interesul presei pentru domeniul juridic, iar pe de altă parte, circulația unor termeni din dreptul civil în comunicarea curentă:

– *Modul de stabilire a populației cu drept de vot şi a populației stabile diferă din cauza **modului în care sunt definite noțiunile de „domiciliu" şi „reşedință"*** (10.08.2010, p. 5);
– *Proiectul ordonanței mai prevede că şoferii cu **domiciliul** sau **reşedința** în România (…) să fie obligați să prezinte un document doveditor al **titlului** cu care este deținut vehiculul* (25.02.2013, p. 24);
– *În locul proceselor colective, bancherii propun medierea ca soluție de **stingere a litigiilor**; Noul **Cod de procedură civilă** stipulează clar că asociațiile de consumatori şi ANPC pot să ceară în instanță **anularea** din toate **contractele** unei bănci a unor **clauze considerate abuzive*** (27.02.2013, p. 9);
– *Judecata, **lovită de nulitate absolută*** (19.02.2013, p. 9).
– *Trebuie reținut că folosirea noțiunilor de „**eroare**" sau „**rectificare**" în legătură cu **hotărârile judecătoreşti** este improprie şi generatoare de confuzie. În limbajul juridic nu se folosesc aceste noțiuni, ci, în anumite cazuri, expresia „**îndreptarea erorilor materiale**". Erorile materiale sunt greşeli mărunte şi evidente care se pot strecura în redactarea unei hotărâri* (10.08.2012, p. 6).

6. În concluzie, considerăm că analiza terminologiei utilizate în noul *Cod Civil* (2011) a pus în evidență ***eterogenitatea*** şi ***mobilitatea*** vocabularului juridic.

S-a evidențiat că „***tehnicitatea***" şi ***accesibilitatea*** – cerințe fundamentale şi complementare din perspectiva tehnicii legislative – au drept „reflex" în plan lingvistic coexistența în textul legii a două categorii lexicale distincte:

(1) ***termeni juridici strict specializați*** (având caracter monoconceptual, monoreferențial şi monosemantic);

(2) ***cuvinte din vocabularul general*** care au dobândit un sens specializat prin: utilizare constantă în contexte juridice; inserare în sintagme nominale; definiții legale (de înregistrare; de precizare; stipulative).

[63] *Idem* 2001: 178-181.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

Extinderea către alte ramuri de drept a cercetărilor referitoare la ***terminologizarea*** (***specializarea***) cuvintelor din lexicul general şi la ***vulgarizarea*** (***banalizarea***) termenilor juridici asimilați în limbajul literar standard poate oferi rezultate interesante în domeniul semanticii, al studierii terminologiilor, în lexicografia generală şi în terminografie.

SURSE

CC = Pop, Şerban, Alina Savin, Liviu Niță, Mihaela Vrabie, Gabriela Ilie, *Codul Civil pe înțelesul tuturor – 2011*, Bucureşti, Adevărul Holding, 2011.

DDC = Costin, Mircea, Mircea Mureşan, Victor Ursa, *Dicționar de drept civil*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1980.

DEX_2 = Coteanu, Ion, Lucreția Mareş (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1996.

VJ = *Vocabulaire juridique* (publié sous la direction de Gérard Cornu), Paris, Quadrige / P.U.F., 2004.

BIBLIOGRAFIE

Akhmanova, Olga, Galina, Agapova, 1974, *Terminology. Theory and method*, Moscow, M.G.U.

Arnaud, André-Jean, 1973, *Essai d'analyse structurale du Code Civil Français. La règle du jeu dans la paix bourgeoise*, Paris, R. Pichon et R. Durand – Auzias.

Baldinger, Kurt, 1970, *Teoria semántica. Hacia una semántica moderna*, Madrid, Alcalá.

Bécane, Jean-Claude, Michel Couderc, 1994, *La loi*, Paris, Dalloz.

Becquart, J., 1928, *Les mots à sens multiples dans le Code Civil Français*, Paris, P.U.F.

Berceanu, Barbu, 1981, „Dreptul şi limba. Ştiința dreptului şi lingvistica. Succinte considerații teoretice şi aplicative", în *Studii şi cercetări juridice*, XXVI, 3, p. 247-266.

Bergel, Jean-Louis, 1989, *Théorie générale du droit*, 2e édition, Paris, Dalloz.

Berman, Harold, 1975, „A linguistic approach to the Soviet codification", in F.J.M. Feldbrugge, A.W. Sijthoff (eds.), *Codification in the communist world*, Leyden, p. 39-52.

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mişcare de la dicționare la texte*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2012, *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti.

Charrow, Veda, 1981, *Linguistic theory and the study of legal and bureaucratic language*, Washington D.C., Document Design Center.

Cornu, Gérard, 2005, *Linguistique juridique*, 3e édition Paris, Montchrestien (1e édition – 1990).

Dimiu, Radu, 2004, *Stilul judiciar*, Bucureşti, Editura Rosetti (ediția I – 1939).

Dubois, Jean, 1960, „Les notions d'unité sémantique complexe et de neutralisation dans le lexique", în *Cahiers de lexicologie*, 2, p. 62-66.

Gaudin, François, 2003, *Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie*, Bruxelles, De Boeck – Duculot.

Gogeanu, Paul, L. P. Marcu, 1981, *A concise history of Romanian law*, Bucharest, Scientific and Encyclopedic Publishing House.

Greimas, A. J., 1971, *Analyse sémiotique d'un discours juridique*, no. 7, serie C, Università di Urbino.

Kalinowski, Georges, 1965, *Introduction à la logique juridique. Eléments de sémiotique juridique, logique des normes et logique juridique*, Paris, R. Pichon et R. Durand-Auzias.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)

Kielar, Barbara, 1977, *Language of the law in the aspect of translation*, Warszawa, Wydawnictwa Universytetu Warszawskiego.

Langages 1979, no. 53, *Le discours juridique: analyses et méthodes*.

Levi, Judith, 1982, *Linguistics, language and law. A topical bibliography*, Evanston, Illinois.

Mackay, Ejan, 1979, „Les notions floues en droit ou l'économie de l'imprécision", în *Langages*, 53, p. 33-50.

Mateuț, Gheorghiță, Arthur Mihăilă, 1998, *Logica juridică*, Bucureşti, Lumina Lex.

Melinkoff, David, 1963, *The language of the law*, Boston, Toronto, Little, Brown and Company.

Mimin, Pierre, 1962, *Le style des jugements (Vocabulaire – Constructions – Dialectique – Formes juridiques)*, 4e édition, Paris, Librairies Techniques.

Mortureux, Marie-Françoise, 2008, *La lexicologie entre langue et discours*, 2e édition, Paris, Armand Colin.

Mrejeru, Ilariu, 1979, *Tehnica legislativă*, Bucureşti, Editura Academiei.

Popa, Cornel, 1969, *Teoria definiției*, Bucureşti, Editura Ştiințifică.

Preda, Mariana, 2012, *Aspecte lingvistice ale comunicării juridice actuale, cu aplicație la textele jurisdicționale*, Bucureşti, Editura Universitară.

Ray, Jean, 1926, *Essai sur la structure logique du Code Civil Français*, Paris, Librairie Felix Alcan.

Rădulescu, Andrei, 1923, *Cultura juridică românească în ultimul secol*, Bucureşti, Cultura Națională.

Rădulescu, Andrei, 1938, *Romanitatea dreptului nostru*, Academia Română – *Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom XXI, mem. 1.

Rădulescu, Andrei, 1970, *Pagini din istoria dreptului românesc*, Bucureşti, Editura Academiei.

Redish, Janet, 1979, *How to draft more understandable legal documents*, Washington D.C., Document Design Center.

Redish, Janet, 1981, *The language of the bureaucracy*, Washington D.C., Document Design Center.

Scarpelli, Uberto, 1959, „Contributo alla semantica del linguaggio normativo", în *Memorie dell'Accademia delle Scienze di Torino*, serie 3, tomo 5, parte II, 1.

Snow, Gérard, Jacques Vanderlinden (eds.), 1995, *Français juridique et science du droit*, Bruxelles, Bruylant.

Sourioux, Jean-Louis, Pierre Lerat (1975) – *Le langage du droit*, Paris, P.U.F.

Stoichițoiu, Adriana, 1983, „Semantic considerations on Romanian legal vocabulary", în *Analele Universității din Bucureşti. Limbă şi literatură română*, XXXII, p. 83-90.

Stoichițoiu, Adriana, 1990, „Sens şi definiție în limbajul juridic", în SCL, XLI, 4, p. 377-383.

Stoichițoiu Ichim, Adriana, 2001, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti (ediția a II-a – 2006).

Teodorescu, Raoul, 1936, *Problema redactării codurilor*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Luceafărul".

Zlătescu, Victor Dan, 1996, *Introducere în legistica formală. Tehnica legislativă*, Bucureşti, Editura Oscar Print.

BDD-V141 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:45:34 UTC)